

Parallellanalyse og sammenlikning

— av ”Regn i Hiroshima” av Tarjei Vesaas og ”Vise om byen Hiroshima” av Jens Bjørneboe

I 1947 gav Tarjei Vesaas ut diktsamlingen ”Leiken og lynet”. Med denne samlingen plasserte Vesaas seg blant de fremste modernistiske lyrikerne i samtiden. Diktsamlingen kom ut to år etter at annen verdenskrig sluttet og tar opp temaer som krig, angst, ondskap og ødeleggelse. Dette er typisk for Vesaas. Et av de mest kjente diktene i diktsamlingen heter ”Regn i Hiroshima” og dreier seg om øyeblikket USAs atombombe detonerte over Hiroshima i Japan, 6. august 1945.

19 år senere, i 1966, ble publikum presentert for Jens Bjørneboes diktsamling ”Fugleelskerne”. Samlingen reflekterer over ondskapens problem, noe Bjørneboe var opptatt av gjennom hele sitt forfatterskap. Han stilte seg spørsmål som ”Jorden er tilrettelagt slik at vi alle kan leve lykkelig og i harmoni. Hvorfor er det da krig, angst, og ondskap?” I diktsamlingen ”Fugleelskerne” er det et dikt som handler om Hiroshima, nemlig ”Vise om byen Hiroshima”. Dette diktets ytre skildring handler om en vakker sommermorgen i Hiroshima.

Temaene i diktene er nokså like. Begge forfatterne får frem at hendelsen var tragisk, umenneskelig, og uvirkerlig, men de gjør det på helt forskjellige måter. Forfatterne stiller spørsmål som ”Hvordan kunne dette skje?” og ”Var det virkelig nødvendig?”.

De to første verselinjene i ”Regn i Hiroshima” forteller om en tilsynelatende hverdagslig handling, men fra første ord får vi et frampek om at noe skjer samtidig. Ut i fra tittelen har vi allerede skjønnet hva diktet handler om og hva som vil skje, og i tredje verselinje får vi konstatert det endelig: ”kom eit blindande ljøs –/”. Atombomben detonerte og ødela hele byen for mange tiår fremover på like lang tid som det tar å løfte hånda for å ta tekanna. Vesaas understreker her grusomheten ved å få frem at en hel by ble ødelagt i en øyeblikkshandling.

De tre første verselinjene i annen strofe forteller at alt er borte, og ved også å fortelle at ”dei var borte/” minner Vesaas oss på at det også handler om menneskeliv, og ikke bare bygninger eller politikk. Videre fortelles det at personene er gjort om til ”damp og sky/” og det uttrykkes

en tomhet og stillhet uten alle menneskene: ”gåtefullt, oppstigande og stumt./ Rop var ikkje rop i dette./” Ikke engang et rop kunne lage lyd.

Midt i andre strofe bruker Vesaas en interessant personifisering: ”Men jorda slo høgt og vilt/ ein knyttneve mot himmelen/ ved mishandling”. Rent konkret menes den karakteristiske røyksoppen som oppstår etter slike bombenedslag, men det ligger noe mer bak: Jorden protesterer mot mishandlingen. Menneskene mishandler Jorden og ikke minst hverandre. Vesaas tar opp unødvendigheten ved hendelsen.

Videre forklarer Vesaas at noe (bombingen) er ufattelig og vanskelig å ta innover seg. Han trenger bare å gjenta ett ord for å fortelle hva han skriver om: ”Hiroshima –/”, en sterk konnotasjon.

I tredje strofe brer dampen som steg opp seg utover, og så går den tilbake til en urform. En går tilbake til urtiden, til begynnelsen. Vesaas viser hvor høyteknologisk, men samtidig hvor primitiv bombingen er. Vesaas uttrykker også tomhet, stillhet og en ikke-tilstand forårsaket av bomben.

I den siste delen av diktet blir sløret med dampen av de drepte menneskene til dråper som faller ned over byen igjen: ”Sløret vart dropar tett i tett,/ i dropens evige skapnad/ uten byrjing eller slutt/ Dei fall,/ svalande, utalde,/ i tungt regn nedover–/” Vesaas avslutter ironisk med at de drepte faller ned som regn, og regn blir gjerne assosiert med liv. På den annen side er regn etter slike bomber gjerne radioaktivt og farlig for liv og helse. Uttrykket ”tungt regn” underbygger den triste, men samtidig gåtefulle stemningen som går igjen i hele diktet.

Vi har sett at ”Regn i Hiroshima” handlet om øyeblikket bomben detonerte og regnet som falt etterpå. I diktet ”Vise om byen Hiroshima” presenterer Jens Bjørneboe et annet ytre.

I første strofe kan vi lese: ”Det var en vakker morgen/ Uti Hiroshima by,/ En sommermorgen nittenfemogførti./ Og solen ja den lyste/ fra en himmel uten sky,/ En sommermorgen nittenfemogførti.” Han skildrer en fredfull, vakker og rolig by. Ved å skrive 1945 med tallord fremhever han årstallet fordi det er tyngre å lese for leseren. Det nytter ikke å bare la blikket feie over. Denne strofen blir forøvrig gjentatt som siste strofe og avslutter diktet.

I andre og tredje strofe fortsetter Bjørneboe å fortelle om et idyllisk Hiroshima. Han minner oss på menneskene, ”Småpikene de lekte”, og naturen, ”Mens solen strålte deilig/ Og mens duggen lå på eng”. Bjørneboe tegner et idyllisk bilde av Hiroshima og overlater resten til leseren som vet hva som skjedde i ”nittenfemogførti”. Slik blir kontrasten og grusomheten enda større.

Hvis vi sammenlikner komposisjonen i de to diktene finner vi store forskjeller, men som på hver sin måte understreker budskapet.

Bjørneboes dikt ”Vise om byen Hiroshima” har en fast, bunden form. Det har fire strofer à 6 verselinjer og har enderim i annen og femte og tredje og sjette verselinje, for eksempel ”trær”/”dukkeklær” og ”gjorde”/”kjøkkenbordet”. Den tradisjonelle formen bidrar til en ro i diktet og bygger opp under kontrasten mellom det idylliske Bjørneboe skildrer og det vi vet skjedde.

”Regn i Hiroshima” av Tarjei Vesaas har fem strofer som har henholdsvis tre, tretten, seks, seks og tre verselinjer. En setning er spredt over mange verselinjer slik at noen verselinjer bare inneholder et par ord. Vesaas bruker ikke fast rim eller rytme, og får slik frem en uro, samtidig som han får fremhevet viktige ord og setningsfragmenter. Vesaas skriver modernistisk, symbolsk og med mange metaforer. Dette gjør diktene hans gåtefulle og stemningsfulle, men samtidig spennende å lese.

I tillegg til tidligere nevnte tema, er diktene også en klar protest mot atomvåpen. Temaene i diktet var aktuelle etter Hiroshima- og Nagasaki-bombene, de var aktuelle under den kalde krigen og de er aktuelle den dag i dag hvor vi opplever at flere land utvikler atomvåpen i tillegg til en global terrorisme.